

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ МИКОЛИ СКЛІФОСОФСЬКОГО

Кундій Ж.П.

Полтава, Україна

Микола Скліфосовський належить до плеяди лідерів вітчизняної хірургії кінця ХІХ століття – відкриття та досягнення є яскравим прикладом справжнього новаторства, сподвижництва і невтомної праці [1].

Микола Скліфософський постійно наголошував на необхідності оновлення статистичної інформації. В усіх роботах відчувається намагання автора знайти найбільш раціональний спосіб вирішення поставленого запитання, щоб це рішення було зрозумілим і доступним для більшості практичних хірургів і щоб відповідало інтересам хворого. Як стверджує В. В. Кованов, операції Скліфософського відрізнялися від операцій інших хірургів своєю простотою, доцільністю і обґрунтованістю [2, с. 17].

Маючи за плечима значний практичний досвід Микола Васильович бачив суттєві прогалини у викладанні медичних дисциплін. Головним недоліком була відірваність теорії від практики. Ці прогалини він намагався подолати власним прикладом на простих хірургічних операціях і маніпуляціях. Лікар зазначає: «Давно вже виникає необхідність посилити практичне викладання медицини і надати більше простору клінічній освіті лікаря» [2, с. 55].

З принципом доступності і практичності тісно пов'язаний принцип наступності медичної освіти. М. Скліфософський наголошував, що в будь-якому університетському містечку необхідно певним чином пов'язати з медичним факультетом всі існуючі лікувальні заклади, які в свою чергу повинні бути продовженням університетських клінік, що призначені для освіти майбутнього лікаря [2, с. 55].

Микола Васильович був одним із перших розробників міжпредметного підходу до викладання хірургії: «хірургія є одним з найкращих і наочних прикладів застосування науки до життя, вона є тією галуззю знань, яка стоїть на міцних основах біології, анатомії й фізіології» [2, с. 56]. Микола Васильович піднімає важливе питання співвідношення у кожного фахівця власно здобутих знань і загальнонавчаних наукових знань, а також вміння застосувати збалансовану їх консистенцію до реальної практики. М. Скліфософський наголошує, що виникнення спеціалізації у медицині нового часу призвело до того, що хірургія потрапила до рук «ремесників», які не отримали належної освіти, а лікарі в свою чергу володіли значним багажем теоретичних знань. Це все призводило до відірваності теорії і практики і практична хірургія тривалий час не допускалася до університетської аудиторії [с. 56]. При вивченні медицини Микола Васильович наголошував на детерміністичному підході: «Етіологія і патологічна анатомія мають лежати в основі терапії: чим більше і повніше вивчається етіологія і

патологічна анатомія хвороби, тим чіткішими становляться завдання терапії» [2, с. 240].

При вивченні теоретичних аспектів виникнення захворювання (зокрема викривлення хребта) Микола Васильович наголошував на необхідності політеоретичного підходу. На думку автора врахування кількох думок і варіантів вирішення проблеми дозволить комплексно її розв'язати.

Наголошує також Микола Васильович на неперервності розвитку біологічного знання, яке повинно бути основою розвитку дослідного методу в хірургії [2, с. 63]. Різновидом дослідницького методу є широке використання вченим генетичного аналізу та спадкових проявів девіацій розвитку.

Вчений наголошує також, що успішність лікування пацієнта залежить не лише від виконання самої операції, а і від послідовності та наступності в діях лікаря. Саме принцип наступності і послідовності Микола Васильович пропонує впроваджувати і в систему передачі знань студентам у практиці викладання хірургії.

Гуманізм і людяність — ось головні принципи а роботі лікаря і головні принципи у викладанні. Такої думки притримувався Микола Васильович і саме цьому постійно навчав студентів-медиків: «Будь-яка операція повинна бути оцінена з точки зору дійсної користі для хворого [2, с. 162].

Микола Васильович був палким патріотом своєї батьківщини і завжди боровся за процвітання вітчизняної медичної науки, всі свої праці друкував виключно на російській мові.

Поряд із високим рівнем патріотизму Микола Васильович високо цінував педагогічну і історичну спадщину. Він наголошував: «На арені самотності, самопізнання і самодіяльності здобуває свою долю лише той народ, який уміє цінувати своїх суспільних діячів і їх спадок»].

Важливу роль відводив Микола Васильович умінню майбутнього лікаря привернути до себе пацієнта, викликати його довіру до себе і віру в медичну науку. Він не допускав грубості і вольності до хворого і формував ці якості у студентів. Він ніколи не принижував пацієнтів і наголошував на недопустимості диференційованого відношення за соціальним і матеріальним статусом.

Патріотизм і гордість за свій народ є головною темою у його працях і доповідях про М. І. Пирогова: «народ, який уміє шанувати пам'ять своїх великих предків, має право дивитися в майбутнє» [2, с. 66]. Аналіз світових і вітчизняних подій в галузі медицини, педагогіки, військової справи, генеза методів дослідження і лікування пацієнта — все це є основою принципу історизму, про який постійно наголошує Микола Васильович.

З принципом історизму тісно пов'язаний принцип інтернаціоналізму у здобутті, накопиченні та передачі медичних знань. Вчений наголошує, що

історична необхідність змусила народ пройти тривалий шлях культурних запозичень і копіювань, що в послідуєчому дозволить стати самостійними в галузі науки, літератури, мистецтва. Актуалізуючи принцип інтернаціоналізму, Микола Васильович наголошує, що об'єднання зусиль, досвіду, практичних методів та напрацювань лікарів з різних країн, дозволило б підняти медичну науку на новий щабель розвитку і забезпечити нею реалізацію свого головного призначення - збереження здоров'я людини.

Микола Васильович значну роль відводив наочності у викладанні клінічної хірургії: «Наочність складає незмінну умову клінічного викладання» [2, с.42]. Студенти з великим задоволенням відвідували лекції Скліфософського. Аналізуючи праці В. О. Басова, Микола Васильович звертає увагу на використання ним наочності у викладанні та високо оцінює цей принцип, відмічаючи важливість практичних дослідів над тваринами, складання узагальнювальних таблиць, виготовлення паталогохірургічних препаратів. «Все це робилося для того щоб надати викладанню характеру наочності та об'єктивності» [2, с. 39]. Микола Васильович наголошував на відмиранні суб'єктивного методу в науці і початком домінування об'єктивних методів навчання які ґрунтувалися в першу чергу на наочності і безпосередній практиці.

Микола Скліфософський у власних дослідженнях і в процесі викладання медичних дисциплін широко використовує статистичні методи. При цьому вчений говорить на необхідності збору великої кількості статистичної інформації щодо протікання захворювань, методів лікування та їх ефективності. Вченим аналізуються статистичні дані отримані з різних куточків світу з урахуванням рівня розвитку медичної освіти регіону. Важливою є думка про врахування досвіду попередніх операцій і амбулаторних лікувань: «детальне описання летальних випадків часто може бути кориснішим ніж описання вдалих операцій» - говорить М. Скліфософський [2, с. 94]. В той же час учений неодноразово наголошував на необхідності формувати у студентів критичне сприйняття інформації, отриманої із різних джерел, враховуючи при цьому фактори випадковості, суб'єктивні змінні, старіння інформації тощо.

Література

1. Кованов В. В. Н. В. Склифосовский / В. В. Кованов. - М : Медицина, 1972. - 64 с.
2. Склифосовский Н. В. Избранные труды / Н. В. Склифосовский / ввводная статья и примеч. проф. В. В. Кованова. - М. : Медгиз, 1953. - 432 с.